

ВІДГУК ОПОНЕНТА

к.мед.н. Марценковського І. А. на дисертаційну роботу Блажіної І.Ю.
«Недементні когнітивні розлади при епілепсії: клініко-психопатологічна та
нейропсихологічна характеристика, немедикаментозна корекція», що подана на
здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 222 «Медицина» за
спеціальністю «Психіатрія»

Актуальність обраної теми.

Епілепсія є хронічним поліетіологічним захворюванням, що проявляється повторними судомними або безсудомними пароксизмами, змінами особистості та коморбідною психічною патологією. За останні роки відмічено певний патоморфоз психічних розладів при епілепсії, який полягає у зменшенні частоти зустрічальності психотичних та зростанні частоти поширеності межових розладів. Найчастіше у хворих на епілепсію діагностуються афективні, когнітивні, obsесивно-компульсивні розлади, розлади дефіциту уваги та гіперактивності. Питома вага вище зазначених розладів є вищою, ніж у загальній популяції. Суїцидальний ризик у даної категорії хворих також перевищує популяційні показники.

За даними сучасних наукових досліджень, коморбідні психічні розлади негативно впливають на функціонування та якість життя хворих з епілепсією. Лікування, профілактика та реабілітація коморбідних розладів психіки при епілепсіях є не менш важливою, ніж протиепілептична терапія. У клінічній практиці спостерігається збільшення частоти призначення хворим на епілепсію психотропних та нейротропних лікарських засобів, близько 30 % пацієнтів є нонреспондерами до лікування.

Питання патогенезу, корекції та лікування когнітивних порушень при епілепсії недостатньо досліджені, пов'язуються окремими дослідниками з особливостями перебігу епілепсії, певними варіантами генетичного поліморфізму, впливом коморбідних розладів, побічними ефектами та неефективністю протиепілептичних лікарських засобів. Це визначає значущість

дисертаційного дослідження Блажіної І.Ю, як з точки зору теоретичних знань, так і з позицій практичної цінності отриманих результатів. Тема дисертаційного дослідження є актуальною. Робота має на меті вирішення актуальної для теоретичної та практичної медицини проблеми, вибір теми дослідження є цілком логічним і повністю обґрунтованим.

Метою роботи є вивчення особливостей недементних когнітивних розладів у хворих на епілепсію для підвищення ефективності їхньої діагностики, профілактики та немедикаментозної корекції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація І.Ю.Блажіної є фрагментом комплексної науково-дослідної роботи кафедри психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи Харківського національного медичного університету за темою: «Розробити систему психосоціальної реабілітації психічно хворих з використанням психоосвітніх програм на первинному рівні надання медичної допомоги» (УДК 616.89:364.62, № держреєстрації 0118U000948).

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої Ради ХНМУ (протокол №9 від 21.09.2017 р.).

Наукова новизна отриманих результатів.

Здобувачем на основі системного підходу вивчено клініко-психопатологічні та нейропсихологічні особливості недементних когнітивних розладів у хворих на епілепсію в залежності від клінічних особливостей клінічної картини та перебігу епілептичної хвороби.

Здобувачем досліджено патогенетичні фактори формування когнітивних порушень при епілепсії, що підтверджується проведеним кореляційним аналізом. Доведено, що факторами розвитку когнітивних розладів у хворих на епілепсію є відсутність або неповнота психофармакологічної ремісії, наявність у анамнезі періодів перебігу хвороби з частими приступами, низький рівень освіти, уживання алкоголю та інших психоактивних речовин на фоні фармакотерапії епілепсії. Прогностично значущими факторами є низький рівень комплаєнсу пацієнта, низький рівень якості життя, відсутність

регулярного розумового навантаження, високий рівень тривоги та депресії за психодіагностичними шкалами. Базисом для формування когнітивних розладів у хворих на епілепсію є мінімальна мозкова неврологічна дисфункція та метаболічні розлади. Виділено варіанти психоорганічного синдрому в клінічній картині недементних когнітивних розладів у хворих на епілепсію.

Досліджено ефективність застосування методів комплексної реабілітації обстеженого контингенту хворих. Вперше було застосовано комп'ютеризований когнітивний тренінг у пацієнтів з епілепсією, що є особливо актуальним в період карантинних обмежень.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи Блажіної І.Ю. полягає у поліпшенні якості профілактики та реабілітації пацієнтів з недементними когнітивними розладами при епілепсії.

Запропоновано і впроваджено у практику використання патогенетично обґрунтовану персоніфіковану програму немедикаментозної корекції когнітивних розладів у хворих на епілепсію, яка базується на застосуванні індивідуальної програми комп'ютеризованого тренінгу когнітивних функцій, диференційованому використанні психоосвітніх заходів. Результатом впровадження розроблених програм немедикаментозної корекції когнітивних розладів у хворих на епілепсію є зменшення прогресування когнітивних розладів, що покращує якість життя хворих на епілепсію та сприяє їх соціалізації.

Можливість дистанційного застосування методів психоосвіти та комп'ютеризованого когнітивного тренінгу розширює можливості профілактики та реабілітації хворих на епілепсію.

Результати дослідження впроваджено в практику роботи КНП Чернівецької Обласної психіатричної лікарні, КНП Прикарпатського обласного клінічного центру психічного здоров'я Івано-Франківської Обласної ради, ННМК «Університетська клініка», ДУ "Інститут неврології, психіатрії та наркології Національної академії медичних наук України", МЦ «Нейрон».

Отримані наукові дані використовуються в навчальному процесі кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С.М.Савенка Буковинського державного медичного університету та кафедри психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи Харківського національного медичного університету.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Дослідження ґрунтується на достатньому за обсягом клінічному матеріалі (загалом 146 хворих з епілепсією). Достовірність отриманих в дисертації результатів забезпечена коректними методологічним та методичним підходами. Перед початком дослідження визначено критерії включення пацієнтів та виключення, дотримано біоетичні принципи і права пацієнта. Етапи дослідження виконані відповідно до загальної ідеї роботи і є послідовними. Висновки і практичні рекомендації науково обґрунтовані і впливають з результатів власних досліджень. Таким чином, відповідність виборки критеріям репрезентативності, сучасний методичний рівень роботи, інформативність використаних методів дослідження та статистичного аналізу дозволяють вважати результати дослідження, наукові положення, висновки та рекомендації достовірними та науково обґрунтованими.

Оцінка наукової та літературної якості складу матеріалу і стилю дисертації загалом позитивна. Робота виконана на високому методичному і професійному рівні, побудована за традиційним планом і оформлена згідно державних стандартів, містить анотацію, вступ, огляд літератури, розділ про об'єкт і методи дослідження, 5 розділів власних досліджень, аналіз результатів досліджень, висновки та практичні рекомендації.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях.

Матеріали дисертації викладено у 19 наукових працях, з них 7 статей, 4 з яких у фахових виданнях, 1 - у виданні, що індексується у наукометричній базі Scopus, 11 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій і з'їздів, отримано 1 авторське свідоцтво. Матеріали дисертації

Блажіної І.Ю. доповідалися на наукових конгресах, симпозіумах, науково-практичних конференціях за фахом, що дозволило науковцям та практичним лікарям ознайомитися з результатами роботи. Роботу виконано на високому методичному і професійному рівні, викладено державною мовою на 196 сторінках (120 з яких основний текст), ілюстровано 20 таблицями і 22 рисунками. Бібліографічний список складається з 196 використаних джерел літератури, з них 45 кирилицею, латиницею – 151.

Характеристика роботи за розділами.

У анотації та вступі чітко обґрунтована актуальність обраної теми дисертації, визначені мета, задачі, наукова новизна і практична значущість роботи, а також впровадження результатів дослідження та особистий внесок здобувача.

Тема роботи, її мета та завдання відповідають спеціальності «Психіатрія», назва дисертації відповідає її змісту.

Огляд літератури складається з двох розділів і висновків, у яких викладено сучасний стан вивчення обраної проблеми. Докладно та структуровано представлена проблема когнітивної дисфункції у хворих з епілепсією. Використано літературні джерела переважно останніх 5 років. Таким чином, огляд літератури свідчить про глибоке знання здобувачем нагальних питань обраної тематики.

У **розділі 2** «Матеріали і методи дослідження» на 16 сторінках представлено опис основних етапів роботи та дизайн дослідження. Обґрунтовано вибір використаних методів дослідження з їх належним описом. Достатньо уваги надано статистичним методам обробки даних. Загалом застосовані методи адекватні для вирішення поставленої мети і завдань роботи. Обсяг спостережень достатній.

Розділ 3 «Клінічна характеристика та соціально-психологічні особливості обстеженого контингенту хворих» викладений на 21 сторінках, ілюстрований 6 таблицями та 9 малюнками. У розділі докладно та в повному обсязі висвітлено клінічні та соціально-демографічні особливості обстежених хворих,

представлено клініко-анамнестичні та нейропсихологічні фактори. Сформовано патогенетичну модель формування когнітивних порушень при епілепсії.

Розділ завершується структурованим та логічним загальним висновком.

Розділі 4 «Клініко-психопатологічна та нейропсихологічна характеристика пацієнтів з епілепсією» складається з трьох підрозділів та висновків, інформацію викладено на 9 сторінках присвячений опису афективних розладів з виділенням атипових варіантів, які спостерігаються у даної категорії хворих. Наведено дані щодо порівняльної характеристики стану окремих когнітивних показників хворих клінічної групи та осіб групи контролю. Проведено кореляційний аналіз факторів, що впливають на рівень якості життя обстежених хворих.

У **розділі 5** «Немедикаментозна корекція недементних когнітивних розладів у пацієнтів з епілепсією та оцінка її ефективності» (викладений на 28 сторінках, ілюстрований 7 таблицями, 11 рисунками) висвітлено оцінку ефективності застосування комп'ютеризованого когнітивного тренінгу та психоедукації у обстежених хворих. Представлено персоніфіковану програму проведення комп'ютеризованого тренінгу когнітивних функцій для пацієнтів з епілепсією та результати проведення третього етапу дослідження.

У **розділі** «Аналіз та узагальнення отриманих результатів» автор аналізуючи одержані дані, обґрунтовано підсумовує доцільність застосування нефармакологічних методів корекції когнітивних порушень недементного рівня у пацієнтів з епілепсією. Робота виконана на достатньому клінічному матеріалі, що цілком достатньо для визнання вірогідності отриманих результатів.

Висновки логічно витікають з аналізу і узагальнення результатів дослідження та повністю відповідають положенням, сформульованим в меті і завданнях.

Практичні рекомендації детально розкривають їх зміст і можуть бути безпосередньо використані в закладах практичної охорони здоров'я.

Дисертаційне дослідження містить дані, що складають наукову новизну в теоретичному та практичному відношеннях.

Недоліки та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації.

Зауважень принципового характеру по суті викладеної роботи немає.

На наш погляд, розділ «Аналіз та узагальнення результатів» може бути розширений, висвітлений більш повно, до нього доцільно включити висновки, які містяться в окремих розділах власних досліджень. Ці зауваження носять суто редакційний характер та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи заслуговує, яка в цілому викладена змістовно, конкретно і критично.

У плані наукової дискусії хотілося б торкнутися наступних запитань:

1. Наявність у хворих на епілепсію депресії чи тривожного розладу могло викривлювати результати оцінювання з використанням MoCA. Яким чином ви враховували це при проведенні оцінювання?
2. Як ви пояснюєте позитивний вплив комп'ютеризованого тренінгу когнітивних функцій на рівень тривоги та депресії у хворих на епілепсію?
3. Які рекомендації щодо подальшого проведення тренінгів когнітивних функцій Ви надавали пацієнтам. Чи включали ваші рекомендації застосування технік когнітивно – поведінкової терапії, наприклад при коморбідності з тривожними розладами?

Рекомендації щодо використання результатів дослідження.

Отримані в дисертації результати стали основою для наукових положень, висновків, практичних рекомендацій, що представляють науково-практичний інтерес для лікарів практичної ланки охорони здоров'я: психіатрів, неврологів, медичних психологів у наданні лікувально-реабілітаційної допомоги хворим на епілепсію. Результати та матеріали дисертаційної роботи можуть використовуватися в навчальному процесі кафедр психіатрії та неврології.

Значущість отриманих результатів для науки та практики і можливості їх використання.

Результати дисертації дозволили психіатричній науці і практиці отримати нові дані стосовно діагностики, профілактики та реабілітації когнітивних

порушень при епілепсії.

Основні результати дисертації впроваджено в роботу ряду лікувально-профілактичних установ України, матеріали дисертації доповідались на багатьох наукових форумах за фахом, що дозволило практичним лікарям ознайомитись з результатами праці та впровадити найбільш вагомі розробки в свою діяльність.

Висновок.

Дисертаційна робота Блажіної Ірини Юріївни «Недементні когнітивні розлади при епілепсії: клініко-психопатологічна та нейропсихологічна характеристика, немедикаментозна корекція», виконана в Харківському національному медичному університеті МОЗ України під керівництвом доктора медичних наук, професора Коростія Володимира Івановича, за актуальністю обраної теми, методичним рівнем організації досліджень, науковою новизною, практичною значимістю, а також висновками, що випливають зі змісту роботи, є завершеною науковою працею, яка має суттєве значення для психіатричної науки і практики, містить нові вагомі науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують актуальну науково-практичну проблему сучасної психіатрії щодо підвищення якості надання допомоги пацієнтам з епілепсією.

Наукові положення, висновки та рекомендації обґрунтовані на підставі проведеного детального аналізу, статистичного опрацювання із встановленням достовірних відмінностей.

За основними змістовними ознаками, актуальністю, науковою новизною та обґрунтуванням основних положень, висновків і рекомендацій, теоретичним і практичним значенням дисертація повністю відповідає вимогам, передбаченим п. 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 6 березня 2019 року (зі змінами, внесеними згідно Постанови Кабінету Міністрів № 979 від 21 жовтня 2020 року), відносно дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань «Медицина», а

її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю «Психіатрія».

Офіційний опонент:

завідувач відділу психічних

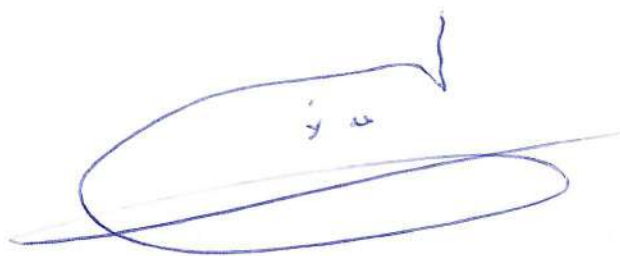
розладів дітей та підлітків

ДУ « Інститут психіатрії,

судово – психіатричної експертизи

та моніторингу наркотиків МОЗ України»,

кандидат медичних наук

Марценковський І.А.